

J.J. van der Walt

**PASTORAAT
MET BETREKKING TOT
KERKLIKE BYDRAES**

1. Inleiding: Die toedrag van sake

In mindere of meerdere mate is finansies in elke gemeente 'n probleem. Weinig gemeentes het *genoeg* geld vir die *taak* na binne en buite (bv. evangelisasie en sending) wat die Here aan sy kerk opgedra het. Daar is ook dié lidmate wat op die ander se rug ry en nie hulle volle deel bydra nie. As dit bloot 'n finansiële saak in terme van die balansstaat van 'n handelsonderneming was, kan daar gemaklik met die totale eindresultaat van 'n inkomste-en-uitgawerekening wat klop, volstaan word, sonder dat die kerkraad enige verdere pastorale opdrag het om uit te voer.

Kerklike bydraes is egter onskeibaar deel van 'n gelowige se verhouding met God. En daarom mag geen lidmaat oogluikend toegelaat word om in hierdie genade te veragter nie (Kategismus Sondag 38, antw. (a); Luk. 12:13-21; 18:18-30; 21:1-4; Haggai 1).

2. Stelsels van kerklike bydrae

2.1 Raming. Die kerkraad (soms wyksouderling en/of diaken of kommissie vir finansies) skat 'n lidmaat se vermoë en "raam" (— hou hom verantwoordelik) vir 'n ooreenstemmende bedrag in verhouding tot die begroting.

Hierdie metode word deur Kuyper (1884, p. 70-1) en op sy voetspoor deur J.D. du Toit (1906, p. 130) voorgestaan. Die kerklike finansies word gesien as "betaling vir waarde wat geniet word", en gevolglik is die uitgawes gemeenskaplike skuld — "tributum, d.i. wat men in rechten verschuldigd is" (Kuyper, 1884, p. 70).

Die *positiewe* in hierdie stelsel is gering. Dit bestaan hoofsaaklik daarin dat dit die begroting soos die van 'n staat laat klop.

Die *nadele* is menigvuldig, waarvan die belangrikste is: die lidmaat se persoonlike verantwoordelikheid en daarom sy verhouding tot God word

oermyn, terwyl die pastorale opbou tot 'n minimum beperk word. Dit tas ook die eieaard van die kerk as 'n liefdes- en geloofsgemeenskap aan.

2.2 Beloftes. Die lidmate maak een maal per jaar 'n belofte wat hy/sy deur die jaar sal volbring.

Die stelsel hou rekening met die verantwoordelikheid van die lidmaat maar nie met die wisselbaarheid van omstandighede deur die jaar nie.

“Dis beslis verkeerd om altyd net dieselfde bedrag af te sonder. Dit ont-aard in 'n blote vorm, waarin geen godsdiens meer is nie” (Handelinge 1958, p. 525).

2.3 Persentasiebasis. Volgens hierdie metode word 'n bepaalde persentasie van 'n lidmaat se inkomste verwag. Die stelsel hou nie genoegsame rekening met die eie verantwoordelikheid nie, ook nie met die wisselende verpligtinge van huisgesin tot huisgesin nie en ook nie met die feit dat 'n arme moeiliker 5% van R100 kan afgee as 'n ryke 5% van R1 000. Gevolglik is getrag om die besware te ondervang deur 'n *glyskaal* wat met die bostaande omstandig-hede rekening hou, in die persentasiestelsel in te bou.

Desondanks bly die stelsel belastingagtig (“tributum”) en pas nie organies in die liefdesgemeenskap van die gelowige met God in sy kerk nie.

“As daar feitlik dwang op ons uitgeoefen moet word, openbaar dit dat daar nog maar weinig van die verlossing in Christus in ons aanwesig is” (Handelinge 1958, p. 524). En weer eens word die pastorale opbou tot 'n mini-mum beperk.

2.4 Koevertstelsel. Om die persoonlike verantwoordelikheid te beklemtoon word sommige van die voorgenoemde stelsels met 'n “koevertstel-sel” gekombineer, sodat die lidmaat self sy bydrae na die erediens bring en daar afgee. Die ouderling of diaken of kollektant kom dit dus nie haal nie. Dit dien inderdaad die besef van persoonlike verantwoordelikheid en bevorder die rekenskap voor God van die liefdesverhouding met Hom wat in die bydrae gestalte kry (Vgl. Ps. 40:4 (berym)).

2.5 Die jare in die praktyk, plattelands en stedelik, het my geleer dat 'n stelsel slegs tydelik oplewing bring. Uiteindelik gee elkeen na die mate van sy liefde en dankbaarheid.

'n *Stelsel* moet dus hoofsaaklik daarop gerig wees om dit vir die lidmaat *prakties so gerieflik* moontlik te maak; dit moet nie sy persoonlike liefdesgemeenskap met God in sy bydrae ondermyn nie maar *bevorder*.

3. Riglyne in die Skrif

3.1 Die verantwoordelikheid van die gemeente

Die Nuwe Testament laat geen twyfel oor die organismekarakter van die *ekklesia* nie (volk, liggaam, kudde, lewende gebou). Hierdie karakter moet ook in die kerklike bydraes gehandhaaf bly. Die bevel geld ook hier: dra mekaar se laste en vervul so die wet van God (Gal. 6:2).

Die finansiële laste van die kerk word nie soos die van 'n maatskappy met aandeelhouders en 'n direksie beheer nie. Die gemeente as organiese eenheid, wat die kerkraad insluit, moet die konkrete feite onder oë sien.

Daarom moet almal ten volle op die hoogte van sake wees – dus: finansiële verslae en beplanning. En elke lid moet die nood van die kerk as sy eie nood belewe en bekamp – dus nie: “julle” moet so of sus nie, maar “ek” en “ons” moet ...

Die organiese eenheid van die kerk is meteen ook 'n organiese eenheid met Christus (1 Kor. 12:12). Die kerk se nood, behoefte, is die “nood” van Christus.

Die optrede van 'n lidmaat van die kerk met betrekking tot die kerk is gelyk aan sy optrede met betrekking tot Christus.

Wie die vermoë het om die kerk se behoefte te vervul maar die kerk in sy nood laat kwyn en worstel, verontagsaam nie “die kerkraad” of “die kerk” nie maar die Hoof van die kerk, die Koning van die volk.

3.2 Die gesag van die kerkraad

Die *gemeente* moet onder die *leiding* van die kerkraad die *verantwoordelikheid dra*. Daar is 'n wesensverskil tussen *leiding* en *heerskappy* – vergelyk 1 Petr. 5:3; Luk. 22:25, 26 – daarom *nie* „belasting” soos 'n owerheid van onderdane eis nie.

In *katakuriuontes*, d.i. “oorheers” (1 Petr. 5:3) dui die voorsetsel op misbruik van gesag. Maar selfs gesag in die sin van heerskappy (soos ’n owerheid oor onderdane) is blykens *kurieuo* in Luk. 22:25,26 vir die kerkraad verbode. (vgl. Joh. 13:16; Matt. 20:26-28; 23:11, 12). Teenoor “heerskappy” stel Petrus “... maar as voorbeelde vir die kudde”; en Jesus: “... wie ’n leier is, soos een wat dien” (vgl. Matt. 20:26 en 27: *estai humōn diakonos* ...).

Dit gaan dus oor die manier of wyse waarop die kerkraad leiding moet gee. Ouderlingskap moet erken, belewe en uitgeoefen word as ’n genadevoorreg en Goddelike gunsverlening om sý “erfdeel” (*pleron*) te mag dien.

Petrus gebruik vir die voorskrif: *alla tupoi ginomenoi* (maar voorbeelde wordende, d.w.s. by voortduur) telkens weer – partic. praes en nie aor. nie. ’n *Tupos* (vgl. 1 Tess. 1:7; 2 Tess. 3:9; Fil. 2:17; 1 Tim. 4:12; Titus 2:17; Rom. 6:17) is ’n “uitstekende, scherpe afdruk van het heilswerk Gods. Aan hèn kan men zien, wat God van zondige mensen kan maken. ... Het woord typos is geen actief, maar een passief begrip. Men kan slechts een afdruk zijn van hetgeen Gód doet en nooit word men meer dan een product van het werk Gods” (Pop, 1964, p. 546).

Dit wil sê die imperatief vir die kerkraad is om in woord en daad voor te hou *dit wat God met sy genadewerk in ’n mens doen*.

Dit staan teenoor bevel uitreik (*kurieuō*). Die Here Jesus noem die imperatief vir ’n “leier” (*ho hēgoumenos*) in die kerk wees: “soos die dienende” (*ho diakonon*, partic. praes.). Hy moet sy leierskap in voortdurende, herhaalde diens stel en besit. “Die meerderheid of voornaamheid moet hij beschouwen en gebruiken als eene hem geschonken gelegenheid om te meer te dienen ook in de geringste diensten, niet om te heerschen” (Greijdanus, 1940, p. 1064).

In die lig van hierdie Skrifgewens sal die terloopse opmerking van *Voetius* waarin hy die kerkraad en gemeente onderskei as *partes diregentes* en *partes directae* (vgl. Pol. Ecc., pars I lib. I, tr. I., cp. 1:2) beoordeel moet word. Calvin, die “vader” van ons presbiteriale kerkregering, hou daarenteen vol dat die gemeente nooit in die kerkregering as onderhoriges (“die wat geregeer word”) behandel mag word nie (vgl. Inst. IV, hfst. 11, par. 1, 2, 6). Veral in die boek IV, hfst. 10, gaan Calvin in op die mag om in die kerk wette te maak. In par. 7 verwys hy ook na 1 Petr. 5:3. Die volgende uit-

spraak kan ons as 'n samevatting van Calvyn se standpunt aanvaar: “Die één bewering maak ek, dat aan die gewete niks as noodsaaklik opgelê mag word in dinge waarin hulle deur Christus vrygemaak word nie. Sonder die vrymaking kan hulle, soos ek voorheen geleer het, nie by God rus nie. Hulle moet één Koning erken, naamlik Christus, hulle Vrymaker; en hulle moet deur één wet van die vryheid, naamlik die heilige Woord van die Evangelie, geregeer word, indien hulle die genade wat hulle eenmaal in Christus verkry het, wil behou; hulle mag deur geen diensbaarheid geknel en deur geen bande vasgebind word nie.” (IV, 10, 1 – di is die moeite werd om die hele hfst..10 te lees!)

Rutgers (1890, p. 38) sê met betrekking tot die Woord van God as die enigste gewetebindende gesag in die kerk: “dat alle kerkelike macht zoo geheel aan den Koning der Kerk ontleend is, dat zij, Hem ter zijde stellende, daarmee tevens zichzelf vernietigen zou ... dat dit gedachte, die er aan ten grondslag ligt, in de gansche Kerkenordering uitkomt; bv. reeds terstond in het eerste hoofdstuk dat tot opschrift heeft, niet: ‘van de kerkelijke ambten’, gelijk ook gekund had, maar: ‘van de diensten’, en waar dus, met betrekking tot hen, die de Kerk te regeeren hebben, juist op het “*dienen*” een bijzondere nadruk gelegd wordt”.

Dit is genoeg om aan te toon dat die Heilige Skrif en die geskiedenis van die Gereformeerde leer vir kerkregering die uiters moeilike opdrag stel: regeer deur te dien en 'n voorbeeld te stel, sonder om te heers.

Christus gee sy heerskappy in die kerk nie aan persone nie maar aan sy Woord, sê Calvyn (Inst. IV, iii, 2; IV, ii, 3; IV; xi, 1; IV, viii, 1 en 2).

Toegepas op die kerklike bydraes beteken dit dat die kerkraad die eise van God se Woord aan die lidmate moet stel, maar hulle mag geen belastingpliggige voorskrifte gee nie. Tug sal dus alleen toegepas kan word wanneer daar verharding teen God se Woord is en nie wanneer reëlins van die kerkraad nie nagekom word nie. Die kerkraad moet ook nie met owerheidsgesag reëlins aan die gemeente oplê nie maar die gemeente opbou (Matt. 16:18; Ef. 4:12) tot aktiwiteit uit liefde. Dit vereis medewerking van die lidmate in die beplanning van 'n stelsel en begroting.

3.3 Die leiding aan die gemeente

3.3.1 Belangriker as die uitwerk en skepping van 'n stelsel deur die kerkraad

in samewerking met die gemeente is die opdrag van die kerkraad om die gemeente vir hulle dienswerk op te bou (“toe te rus”) (Ef. 4:12)

3.3.2 Wat dit in die geval van kerklike bydraes inhou, word in 2 Kor. 8 en 9 duidelik uitgespel.

* Om die betekenis van hierdie hoofstukke reg te verstaan moet op die geskiedenis van die kollekte vir Jerusalem gelet word. (vgl. daarvoor: *Grosheide, 1939, dl. VIII, p. 276 e.v.*). Tensy anders vermeld word hieruit aangehaal.)

Grosheide verklaar: Die *gemeente* van Jerusalem was na die vervolginge verarm. Daarom is die kollekte “in den grond der zaak evenzeer een collecte voor de kerk als een voor de armen” (vgl. kommentaar op 1 Kor. 16:1).

* Paulus het die kollekte al eerder vir die gemeente van Korinte op die hart gebind. Hulle het hom immers daarna gevra. In 2 Kor. 8 en 9 kom ’n opvolgende aansporing.

* *Grosheide* haal *Heinrici* instemmend aan “dat 2 Kor. 8 en 9 van belang zijn om de organisatie der oudste kerken te leeren verstaan. Paulus is in geldzaken buitengewoon voorzichtig en wenscht contrôle. Hij laat de gemeente in het financieele zelfstandig optreden”. Paulus sê in vers 8 uitdruklik: “Ek sê dit nie as ’n bevel nie, maar om deur die ywer van ander ook die egtheid van julle liefde op die proef te stel”. “Wij ontvangen hier wel een regel hoe het gaan moet met de kerkelijke financiën, van opleggen of dwingen kan geen sprake zijn”.

* *Die genade waarin die Masedoniërs deel (hfst. 8:1-6)*

Paulus se benadering is versigtig, tog moedig en met takt. Hy wys op die kerke van Masedonië, maar só dat hy die Korintiërs nie krenk nie.

Die gawe van die kerke van Masedonië word aangedui as *garis tou Theou* (8:1), „iets wat God hulle vergun om te doen”. Dus: hy prys nie die Masedoniërs oor wat hulle gedoen het nie, maar hy juig omdat God aan hulle so ’n ryke genade geskenk het om in hulle diepe armoede “bo vermoë gewillig” (*para dunamin* — ’n offer) te wees. In plaas van hulle te krenk maak hy die Korintiërs jaloers. Dus: dit is genade om gewillig te gee (kyk veral 8:4). Die grootte van die opbrengs van die kollekte is dan nie die saak waarom dit gaan nie, “maar dat men doet wat men kan, ja meer dan men kan”. Uit *vers 5* blyk die *geheim* van die bereidheid van die Masedo-

niërs: *hulle het hulle eers aan die Here gegee*. Hiervan is hulle *para dunamin* („gawe”) beeld. “Zij gaven zich in de eerste plaats *aan den Heere*, dat is aan Christus. Dat kan hier niet van de bekeering, de eerste overgave zijn gezegd. In dit verband moeten wij de woorden van de collecte verstaan en brengen ze ons in die lijn van *Charis*. De Masedoniërs zochten niet zichzelf, ook niet in de eerste plaats de armen, hun leven was gericht op den Kurios, Hem wilden zij dienen, omdat zij zich door Hem geroepen wisten, ook tot liefdebetoon, vgl. vs. 9.”

Dia thelêmatos Theou (dia – middel). God het in hulle gewerk deur sy wil, naamlik sy geopenbaarde wil, dit wil sê die prediking van die evangelie. “De oorsprong ligt bij God. Hij leerde en deed hen zich geven. Hij schonk de *charis* de heiligen te helpen.”

Hierby sluit Paulus sy vermaning aan die Korintiërs aan (v. 7): julle is oorvloedig in geloof, woord (– spreekgawe), kennis, ywer, liefde – maar: “sorg dat julle ook in hierdie liefdedaad oorvloedig word”. Dit sal tog op een lyn met julle lewe staan as julle ook in die kollekte oorvloedig word (vgl. 9:11).

* Die kern van die saak word in vers 9 gestel. Die gemeente is in die voorgaande daarvoor ryp gemaak: die geestelike rykdom wat die gemeente aan Christus te danke het, verplig hulle om ander stoflik te help (vgl. Rom. 15:27). “Omdat Christus soveel *charis* bewees, heeft de gemeente *charis* te bewijzen.” Dan is gee ’n voorreg, omdat dit opkom uit wat ontvang is, deel is van hulle toebehoort aan Christus.

“De rijke Zaligmaker kon, omdat Hij arm was, zondaars rijk maken. (Hij het die menslike natuur onder die gevolge van die sonde aangeneem, waartoe ook die skamelheid behoort.) Zijn arm zijn is zijn vernedering, die inhoudt het kruis en den dood en die vergeving bracht. Zijn vernedering houdt in de vervulling van Gods wet, die het eeuwig leven deed komen. Zoo rijst uit Christus armoede de rijkdom op van Zijn volk, maar daarmee ook de verplichting voor dat volk om dankbaar te zijn.”

* Die agterstand van die Korintiërs (8:10, 11, 12)
Die gemeente in Korinte was nie onwillig nie – hulle was besig maar het *ε-stagneer*. (*Poiêsai* – begin maar nie voortgesit nie.) Daarom moet die *daad voltooi* word (v. 11). Dit moet geskied uit die “besit” (*ek tou echein*). *Ek dui op „eweredig met” besit*. Paulus vra nie van die Korintiërs om ook “bo vermoë” te gee nie. Die *eweredigheid* is ’n *moet*.

Vers 12 bevestig verder die beginsel van "eweredigheid": "Omschreven luidt zij: indien er bereidwilligheid is, dan is zij Gode aangenaam, indien zij geeft, in verhouding tot wat zij bezit". Dit is "een uitspraak, die altijd en overal geldt ... Hoeveel zij heeft, doet er niet toe. Indien zij slechts geeft, naar dat zij heeft". Dan gee hulle gelyk, billik ten opsigte van mekaar. Vers 14 stel samevattend die beginsel van *gelykheid (eks isotétos)*. Dit gee "billikheid, regverdigheid". Die gelykheid verduidelik vers 15 (Ex. 16:18) met 'n verklaring oor die manna, waaruit blyk dat God gelyk maak. Dus: *God wil deur middel van die gehoorsaamheid en dankbaarheid van die Korintiërs gelykheid bewerk.*

* *Die eise aan die Korintiers (hfst. 9)*

Waar hfst. 8 die beginsels meer saaklik stel, stel hfst. 9 meer die pastorale gesprek van hart tot hart, gemoedeliker en hartliker van toon, maar tegelyk ook meer *konkreet*.

Ondanks die feit dat die Korintiërs met die kollekte bekend is, *waarsku* Paulus hulle dat hy broeders gestuur het sodat hulle "*gereed kan wees*" (v. 3) en hulle offer "*vooraf in orde*" (v. 5) kan bring. Dit moet *dankoffer* wees, en daar moet geen sprake wees "van iets wat afgepers is" nie (v. 5). Dit lê klem op die Korintiërs se gesindheid ten opsigte van kollekte. (Vgl. *eulogia* en *pleonecia* – graag gegee as 'n *seën* en nie *gierig* gegee as 'n afgeperste gif nie, dit wil sê omdat hulle nie anders kon deurdat Titus c.s. gekom het om die kollekte op te neem nie).

* In 9:6, 7 word in algemeen geldende uitsprake, met Skrifwoorde (Spr. 11:17; 11:24, 25; 19:17; Mal. 1:8; 3:8-10 op *blymoedige, Godverheerlikende gee aangedring*.

"Spaarsaamlik" is die minimum waarmee 'n mens in 'n bepaalde geval meen om mee verby te kan skram, d.w.s. *suinigheid*. Dit bring mee: *oneweredigheid* in die bydrae. Maar die loon van God bring weer *eweredigheid*: wie weinig (suinig) gee sal weinig ontvang. Gee is soos *saad* wat gesaai word, wat opbrengs lewer. 'n Mens gee jou aan die Here (se diens) *ryk*.

"Er komt in dit vers een nieuw element naar voren, de *vergeldingsgedachte*. God schenkt loon naar evenredigheid. Ook heeft Paulus bereikt, dat de collectezaak op de rechte wijze in haar verhouding tot God is geplaast." Die sinskonstruksie – die tweede *pheidomenos* en die tweede *ep' eulogiais*

volg onmiddellik op die eerste – gee nadruk aan die *eweredigheidsbeginsel*.

* 'n Derde beginsel kom na vore: die *vrywilligheidsbeginsel*. *Ekastos* spreek van *elke lid* van die gemeente; “die kerk” is elke lid. Daarom bring Paulus weer die vrywilligheidsbeginsel na vore. Dit is nie genoeg as iemand maar geld gee nie – dit moet *in die hart* in orde wees.

Gedwonge gawe word met smart gegee.

Dan het dit geen waarde (liefde, dankbaarheid) voor God nie.

Hy het die *blymoedige* gewer lief.

Dit is hoofsaak: blymoedigheid, wat die gesindheid openbaar.

Blymoedig is nie eiewillig nie maar: dankbaar, vreugdevol, *charis*.

God se liefde (*agapan*) is so veel as sy goedkeuring en dus gelyk aan sy opdrag.

3.3.3 Opsomming

Uit 2 Kor. 8 en 9 kan ons vir die pastoraat die volgende beginsels saamvat wat die kerklike bydrae moet bepaal:

- * Die genade of seën om te gee,
- * die dankbaarheidsbeginsel,
- * die gelykeids- of eweredigheidsbeginsel,
- * die vrywilligheidsbeginsel,
- * die loongedagte.

BRONNELYS

CALVYN, J. 1956. *Institusie; of, onderwijzing in den christelijken godsdiens*. Uit Latyn vertaal deur A. Sizoo. 4e dr. Delft, Meinema.

DU TOIT, J.D. 1906. *Van het ambt der ouderlingen en diakenen*. Potchefstroom, Höveker & Wormser.

GREIJLDANUS, S. 1940. *Kommentaar op het Nieuwe Testament, dl. III: Het Heilig Evangelie naar de beschrijving van Lucas*. Amsterdam. Van Botenburg.

GROSHEIDE, F.W. 1939. Kommentaar op het Nieuwe Testament, dl. VIII: De tweede Brief van den apostel Paulus aan de kerk te Korinthe. Amsterdam.

Gereformeerde Kerk in Suid-Afrika. Nasionale Sinode. 1958. Handeling van die 33ste sinodale vergadering. Potchefstroom, Administratiewe Buro.

KUYPER, A. 1884. Tractaat van de reformatie der kerken. Amsterdam. Höveker.

POP, F.J. 1964. Bijbelse woorden en hun geheim. 's-Gravenhage, Boeken-centrum.

RUTGERS, F.L. 1890. De geldigheid van de oude kerkenordering der Nederlandsche Gereformeerde Kerken. Amsterdam, Wormser.

VOETIUS, G. 1663-1676. Politica Ecclesiastica. Amstelodami, Waesberge.
